



A Study on Risk Management for Academic Affairs in a Small School under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 2: Multi-Case Study in Excellence School of IQA Award

Kanittha Mabao¹, Amorn Malasri² and Supot Duangnet³

¹Master of Education Degree in Educational Administration, Faculty of Education and Educational Innovation, Kalasin University, Thailand

²⁻³Faculty of Education and Educational Innovation, Kalasin University, Thailand

¹E-mail: kanitthafernkanit@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-6344-8678>

²E-mail: amorn.ma@ksu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-1312-3636>

³E-mail: suphot59@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-0920-886X>

Received 14/08/2025

Revised 01/10/2025

Accepted 01/11/2025

Abstract

Background and Aims: Academic affairs is the core of school administration. Risk management of academic work in schools is therefore important, especially in small primary schools, where certain high-risk opportunities and factors pose risks. This research aims to study the guidelines for risk management of academic work in small primary schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office, Area 2.

Methodology: This research is a multi-case study. The researcher selected the study area using a specific method, considering 2 schools that received the IQA AWARD Excellent, small school category, in 2021, 2022, and 2023. The tools used to collect data were semi-structured interviews, observation records, document completeness check forms, and consistency assessment forms. The main informants were school administrators and teachers in the schools. Data were analyzed by content analysis according to the research conceptual framework.

Results: It was found that small primary schools have an academic risk management approach according to the 4-step risk management process as follows: (1) Risk identification, consisting of 1) teacher meetings, 2) creating professional learning communities, 3) classroom supervision, and 4) organizational environment analysis. (2) Risk assessment, consisting of 1) assessing the likelihood of risk occurrence, and 2) assessing the impact of risks. It was found that the area with the highest risk and impact is the development of the learning process. (3) Risk management is carried out as follows: 1) Create an understanding for teachers of the importance of learning management plans. 2) Emphasize that all personnel participate in the preparation, improvement, and development of the school curriculum. 3) Encourage teachers to regularly train and develop themselves. 4) Encourage teachers to improve their media production and use of technology in learning management. 5) Create an understanding for teachers of the measurement and evaluation regulations of the school. (4) Risk monitoring and evaluation are used to track progress during and after risk management.





Conclusion: A study of academic risk management guidelines in small primary schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 found that the schools did not have a direct academic risk management plan. Instead, the implementation of various projects and activities was routinely undertaken by the schools as part of their educational quality assurance system. Consequently, these guidelines were implemented consistently and continuously. This aligns with the academic risk management process, resulting in systematic and efficient academic administration, enabling students, teachers, administrators, and schools to achieve the quality and educational standards set by the schools.

Keywords: Risk Management; Academic Affairs; Small Primary School



การศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนที่ได้รับรางวัล IQA AWARD

กนิษฐา มาเป้า¹, อมร มะลาศรี² และสุพจน์ ดวงเนตร³

¹ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

²⁻³คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: งานวิชาการเป็นหัวใจหลักในการบริหารสถานศึกษา การบริหารความเสี่ยงของงานวิชาการในสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีโอกาสและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงสูง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ระเบียบวิธีการวิจัย: การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาโดยวิธีการเจาะจง พิจารณาจากโรงเรียนที่ได้รับรางวัล IQA AWARD ระดับยอดเยี่ยม ประเภทสถานศึกษาขนาดเล็ก ปี 2564, 2565 และ 2566 จำนวน 2 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกต แบบตรวจสอบความครบถ้วนของเอกสาร และแบบประเมินความสอดคล้อง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่าโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่เป็นพหุกรณีศึกษา มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การระบุความเสี่ยง ประกอบด้วย 1) การประชุมครู 2) การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 3) การนิเทศชั้นเรียน และ 4) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมองค์กร (2) การประเมินความเสี่ยง ประกอบด้วย 1) การประเมินโอกาสในการเกิดความเสี่ยง 2) การประเมินผลกระทบที่เกิดจากความเสี่ยง พบว่าด้านที่มีโอกาสจะเกิดความเสี่ยงและผลกระทบมากที่สุด คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (3) การจัดการความเสี่ยง ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) สร้างความเข้าใจให้ครูผู้สอนเห็นถึงความสำคัญของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 2) เน้นให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ส่งเสริมให้ครูผู้สอนอบรมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 4) ส่งเสริมให้ครูพัฒนาเกี่ยวกับการจัดทำสื่อและการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ 5) สร้างความเข้าใจกับครูผู้สอนเกี่ยวกับระเบียบการวัดประเมินผลของสถานศึกษา และ (4) การติดตามประเมินผลความเสี่ยงเป็นการติดตามความก้าวหน้าระหว่างดำเนินการจัดการความเสี่ยง และหลังการดำเนินการจัดการความเสี่ยง

สรุปผลการวิจัย: แนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่าสถานศึกษาไม่ได้มีการวางแผนการดำเนินงานบริหารความเสี่ยงงานวิชาการโดยตรง หากแต่การดำเนินงาน โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการดำเนินงานที่สถานศึกษาดำเนินการเป็นปกติอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา จึงส่งผลให้มีการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการ ส่งผลให้เกิดการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ มีการบริหาร

จัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาและสถานศึกษามีคุณภาพและได้มาตรฐานการศึกษาตามที่สถานศึกษากำหนด

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยง; งานวิชาการ; โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

บทนำ

การบริหารความเสี่ยงเป็นกระบวนการบริหารจัดการที่ทำให้องค์กรมีการวางแผนป้องกันและรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2565) การนำกระบวนการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กรจะช่วยให้เป็นหลักประกันว่าการดำเนินการต่างๆ ขององค์กรจะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจากการบริหารความเสี่ยงเป็นการทำนายอนาคตอย่างมีเหตุมีผล มีหลักการในการหาทางลดหรือป้องกันความเสียหายในการทำงานแต่ละขั้นตอนไว้ล่วงหน้า

ปัจจุบันการนำหลักการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษายังไม่เด่นชัด ดังที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ได้แสดงถึงปัจจัยแห่งความล้มเหลวในการบริหารความเสี่ยงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ไว้ดังนี้ 1) ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน 2) ขาดการสื่อสารที่ดีกับบุคลากรในองค์กร 3) ผู้มีหน้าที่ประเมินความเสี่ยงไม่ได้วิเคราะห์ความเสี่ยงของหน่วยงานตามความเป็นจริง 4) ไม่สามารถดำเนินงานบริหารความเสี่ยงได้ทั้งองค์กร ทำให้บุคลากรไม่เห็นถึงประสิทธิผลของการบริหารความเสี่ยงว่ามีส่วนให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จได้อย่างไร (กานดา ปานอ่อน, 2562) ปัจจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการนำหลักการบริหารความเสี่ยงไปใช้ในองค์กรหรือโรงเรียนยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างเด่นชัด จึงส่งผลให้โรงเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการความเสี่ยงเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนขนาดเล็กที่บริหารจัดการภายใต้ข้อจำกัดหลากหลายด้าน และมีโอกาสเผชิญกับความเสี่ยงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า มีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 29,871 แห่ง และเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คนลงมา จำนวน 15,158 แห่ง คิดเป็นจำนวนถึงร้อยละ 50.74 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด ซึ่งจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี เนื่องจากอัตราการเกิดของประชากรลดลง ความนิยมของผู้ปกครองที่ต้องการส่งบุตรหลานไปโรงเรียนขนาดใหญ่และมีการย้ายถิ่นตามการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง ซึ่งการมีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมาก ทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถสะท้อนคุณภาพและประสิทธิภาพได้ โรงเรียนขนาดเล็กจึงกลายเป็นประเด็นที่สำคัญของระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ให้ความสำคัญกับระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ โดยเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการงานวิชาการที่ถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาการศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลผู้มีความรู้ ทักษะ คุณภาพ (พินิจพรหม กุลาสา, 2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหาและแนวทางในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประเมินศึกษาภาพสินธุ์ เขต 2 ยังพบปัญหาในหลายด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการและส่งผลกระทบต่อผู้เรียน

การบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนขนาดเล็กจึงถือเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จำเป็นจะต้องเห็นถึงความสำคัญและร่วมกันวางแผนในการแก้ปัญหาและบริหารจัดการความเสี่ยงของงานวิชาการให้เหมาะสมกับบริบทในแต่ละโรงเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์ เขต 2 เนื่องจากยังไม่พบงานวิจัยที่ระบุแนวทางหรือกระบวนการในการดำเนินการดังกล่าว โดยศึกษาแนวทางจากโรงเรียนขนาดเล็กที่ได้รับรางวัล IOA AWARD ระดับยอดเยี่ยม เนื่องจากสถานศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อรับรางวัลดังกล่าวต้องเป็นสถานศึกษาที่มีการจัดโครงสร้างบทบาทหน้าที่ วิธิดำเนินงาน การจัดการทรัพยากรมีความคล่องตัว สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว มีความยืดหยุ่นและมุ่งเน้นคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2565) กล่าวได้ว่าเป็นสถานศึกษาที่สามารถดำเนินงานทุกด้านได้ตามมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ แสดงถึงการจัดการความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ บ่งชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากรณีศึกษาจากสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลข้างต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้อย่างประโยชน์ในการบริหารความเสี่ยงและพัฒนากิจการงานวิชาการของสถานศึกษาและเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์ เขต 2

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการและแนวทางการบริหารความเสี่ยง จากแนวคิดและผลงานวิจัยของนักวิชาการ ประกอบด้วย

1. การบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการวัดและประเมินผล
2. แนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การระบุความเสี่ยง 2) การประเมินความเสี่ยง 3) การจัดการความเสี่ยง และ 4) การติดตามประเมินผลความเสี่ยง

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารความเสี่ยง

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2562) ได้ให้ความหมายความเสี่ยงไว้ว่า ความเสี่ยง คือ โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหล ความสูญเสียหรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์หรือการกระทำใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคตและมีผลกระทบหรือทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรทั้งในด้านยุทธศาสตร์ การปฏิบัติงาน การเงินและการบริหาร

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ (2563) กล่าวว่า การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) เป็นกระบวนการที่ใช้การบริหารจัดการปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ เพื่อให้โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงลดลงหรือผลกระทบของความเสียหายนั้นลดลงอยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ การบริหารความเสี่ยงต้องมีการมองปัญหาความเสี่ยงแบบองค์รวม ดังนั้นการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสมจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทุกคนในองค์กร เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันทั่วทั้งองค์กร และสร้างความเชื่อมั่นให้องค์กรว่าจะสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมให้บรรลุพันธกิจที่กำหนดไว้

กระบวนการบริหารความเสี่ยง

Wilson (1999) กล่าวถึงแนวคิดกระบวนการบริหารความเสี่ยง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การค้นหาความเสี่ยง (Risk Identification) เป็นการระบุปัญหาหรือเหตุการณ์ที่อาจนำไปสู่ความเสี่ยง
2. การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) การประเมินความถี่และความรุนแรงของความเสี่ยงที่ระบุได้
3. วิธีการจัดการความเสี่ยง (Risk Treatment) เป็นการเลือกและนำกลยุทธ์มาใช้เพื่อลดหรือควบคุมความเสี่ยงให้เหมาะสมกับองค์กร

4. การประเมินผล (Risk Evaluation) เป็นการติดตามและประเมินผลลัพธ์ของการจัดการความเสี่ยงเพื่อประเมินว่ามาตรการที่ใช้ได้ผลหรือไม่และควรปรับปรุงอย่างไร

Gray and Larson (2006, อ้างถึงใน วันชัย คำหน่อ, 2564) กล่าวถึงกระบวนการบริหารความเสี่ยง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การระบุความเสี่ยง (Risk Identification) เป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงานแต่ละช่วงของแผนหรือโครงการ สมาชิกในทีมต้องระดมสมองหรือค้นหาปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) เป็นการประเมินโอกาสของเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การรับมือกับความเสี่ยง (Risk Response Development) เป็นการตัดสินใจว่าจะรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไรจึงจะเหมาะสม ซึ่งจะได้โดยทำให้เบาบางลง หลบเลี่ยงหรือคงไว้เหมือนเดิม

ขั้นตอนที่ 4 การควบคุมความเสี่ยง (Risk Response Control) เป็นกระบวนการสุดท้ายของการบริหารความเสี่ยง คือ การควบคุมความเสี่ยงโดยการวางแผนกลยุทธ์ การดำเนินงานและเฝ้าระวังความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

แนวทางการบริหารความเสี่ยง

Adebayo Omowunmi Temitope (2024) กล่าวถึงแนวทางในการระบุความเสี่ยงไว้ดังนี้ แนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับการระบุความเสี่ยง ได้แก่

1. การระดมสมองและการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Brainstorming and Workshops) คือ การให้สมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันระดมสมองและเสนอแนวทาง เป็นวิธีที่ใช้กันทั่วไปและมีประสิทธิภาพในการระบุความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น การส่งเสริมให้มีการอภิปรายอย่างเปิดเผยสามารถช่วยเปิดเผยความเสี่ยงที่อาจถูกมองข้ามไปได้

2. การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) คือ การวิเคราะห์ จุดแข็ง, จุดอ่อน, โอกาส และอุปสรรค เป็นแนวทางที่มีโครงสร้างชัดเจนในการทำ ความเข้าใจความเสี่ยงภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

3. การใช้ดุลยพินิจของผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment) คือ การใช้ประโยชน์จากความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญในการระบุความเสี่ยง

4. ฐานข้อมูล (Historical Data) คือ การทบทวนข้อมูลและผลการดำเนินงานที่ผ่านมา สามารถช่วยระบุรูปแบบหรือความเสี่ยงที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานในปัจจุบัน

5. โครงสร้างการจำแนกความเสี่ยง (Risk Breakdown Structure - RBS คือ การจัดลำดับความเสี่ยงตามหมวดหมู่แบบลำดับชั้น โดยจำแนกตามพื้นที่ของโครงการที่ได้รับผลกระทบ เช่น ความเสี่ยงด้านเทคนิค ภายนอกองค์กร หรือที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโครงการ

การบริหารงานวิชาการ

ธริศร เทียบปาน (2562) ได้ให้ความหมายการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยสนับสนุนให้ผู้เรียนสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ผู้บริหารสามารถใช้ทฤษฎีการบริหารมาประยุกต์ใช้ก็จะเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

โสภณา เสวตคชกุล (2562) ได้ให้ความหมายการบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรและการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและนักเรียน เมื่อผู้เรียนประสบความสำเร็จเอื้อให้สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน

การบริหารความเสี่ยงงานวิชาการ

สุภาวดี ดวงจันทร์ (2559) กล่าวถึงการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการว่า รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารหลักสูตร มี 4 ตัวแปร คือ 1) ความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) การใช้หลักสูตรสถานศึกษา 3) การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร 4) การประเมินผลและการพัฒนาหลักสูตร องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเรียนการสอนมี 4 ตัวแปร คือ 1) ความรู้ความสามารถของครูในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) การใช้สื่อการสอน 4) การนิเทศการสอน องค์ประกอบที่ 3 งานวัดและประเมินผล มี 3 ตัวแปร คือ 1) การวางแผนการวัดผล และประเมินผลระดับสถานศึกษา 2) การดำเนินการวัดผลและประเมินผล 3) การสรุปรายงานผล โดยทั้ง 3 องค์ประกอบมีการบริหารความเสี่ยงด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ระบุความเสี่ยง 2) ประเมินความเสี่ยง 3) การจัดการความเสี่ยง และ 4) การสรุปและรายงานผล

ศิริรัชญ์ ธิตะ (2561) กล่าวว่า ความเสี่ยงทางวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หมายถึง โอกาสที่เกิดความผิดพลาด หรือความล้มเหลวที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามมาตรฐานการศึกษา

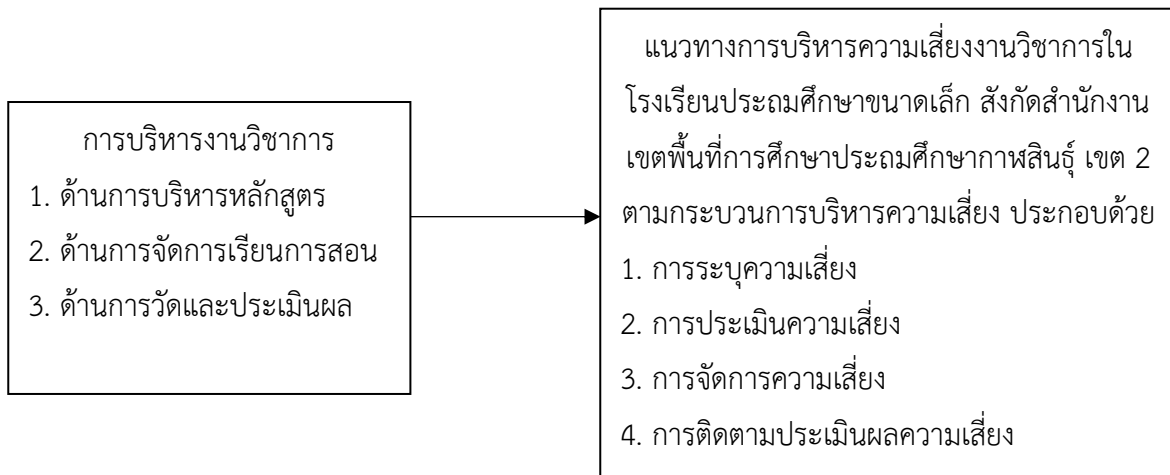
กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการและนักวิจัยประกอบด้วย

1. การบริหารงานวิชาการ สืบเคราะห์จากแนวคิดและผลงานวิจัยของนักวิชาการ ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน และ 3) ด้านการวัดและประเมินผล

2. แนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการ สืบเคราะห์จากแนวคิดและผลงานวิจัยของนักวิชาการ ดังนี้ Wilson (1999); Gray and Larson (2006); สุภาวดี ดวงจันทร์ (2559); ประพนม ศรีดี (2562) ประกอบด้วย 4

ขั้นตอน ได้แก่ 1) การระบุความเสี่ยง 2) การประเมินความเสี่ยง 3) การจัดการความเสี่ยง 4) การติดตามประเมินผลความเสี่ยง จากข้อมูลข้างต้น สามารถเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังแผนภาพที่ 1



แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. การเลือกกรณีศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีการคัดเลือกโรงเรียนที่มีความโดดเด่นด้านการบริหารงานวิชาการ โดยได้กำหนดพื้นที่ที่ศึกษา คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ที่ได้รับรางวัล IQA AWARD ประเภทสถานศึกษาขนาดเล็ก รางวัลระดับยอดเยี่ยม ปี 2564, 2565 และ 2566 ดังนี้

1.1 โรงเรียนสว่างกิจวิทยา อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ รางวัลยอดเยี่ยม ประจำปีการศึกษา 2564, 2566

1.2 โรงเรียนนาค้อวิทยาคม อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ รางวัลยอดเยี่ยม ประจำปีการศึกษา 2565

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ที่ได้รับรางวัล IQA AWARD ประเภทสถานศึกษาขนาดเล็ก รางวัลระดับยอดเยี่ยม ทั้ง 2 โรงเรียน

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง โดยมีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยมีรายละเอียดและขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร บทความ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการและการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในสถานศึกษา

3.2 ผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการและกระบวนการในการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการ 2) แบบบันทึกการสังเกต

แบบไม่มีส่วนร่วม 3) แบบตรวจสอบความครบถ้วนของเอกสาร 4) แบบประเมินความสอดคล้อง เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความสอดคล้องของแนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียน

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเครื่องมือเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมหลักสูตรการบริหารความเสี่ยง เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสมของภาษา การใช้ถ้อยคำ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนทั้ง 2 แห่งที่เป็นโรงเรียนกรณีศึกษา ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีการสัมภาษณ์ ตรวจสอบความครบถ้วนของเอกสาร และบันทึกการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกต แบบตรวจสอบความครบถ้วนของเอกสาร และ แบบประเมินความสอดคล้อง โดยค้นหาและจัดกลุ่มแก่นสาระ (Theme) หรือรูปแบบความหมายที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ในชุดข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์ ตีความโดยเชื่อมโยงกับบริบทที่กว้างขึ้นตามกรอบแนวคิดและประเด็นอื่นที่พบ จากนั้นนำมาสรุปประเด็น เพื่อจัดหมวดหมู่ตามกรอบในการวิจัย นำเสนอในรูปแบบการเขียนเป็นความเรียงโดยวิธีการบรรยาย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

1.1 แนวทางการระบุความเสี่ยง จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนพบว่าโรงเรียนมีวิธีการระบุความเสี่ยงของงานวิชาการ ดังนี้

1.1.1 การประชุมครู โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนและสื่อสารสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการประชุมเป็นการร่วมกันสรุปผลการปฏิบัติงานและวางแผนการดำเนินงาน โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ และสะท้อนผลการดำเนินงานเพื่อร่วมกันระบุปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการและงานอื่น ๆ ในโรงเรียน นำไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

1.1.2 การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC: Professional Learning Community) ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูมีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเพื่อร่วมกันสะท้อนปัญหาของงานวิชาการ การดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขและป้องกันปัญหาหรือความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

1.1.3 การนิเทศชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงาน โดยมีการนิเทศติดตามชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้เข้าใจถึงปัญหาหรือความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

1.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมองค์กร (SWOT Analysis) เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบ 4 ปัจจัย ที่ส่งต่อการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

1.2 แนวทางการประเมินความเสี่ยง พบว่าการประเมินโอกาสและผลกระทบที่จะส่งต่องานวิชาการ นั้น โรงเรียนมุ่งเน้นไปที่ตัวผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นหลัก โดยใช้วิธีการในการประเมินความเสี่ยง ดังต่อไปนี้

1.2.1 การประเมินโอกาสในการเกิดความเสี่ยง ใช้วิธีการพูดคุยหารือและสะท้อนผลการดำเนินงานระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู โดยการคาดคะเนจากประสบการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นการพิจารณาเบื้องต้นว่าโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงนั้นมีมากน้อยเพียงใด ไม่ได้มีการจัดลำดับว่าเป็นความเสี่ยงในระดับใด

1.2.2 การประเมินผลกระทบที่เกิดจากความเสี่ยง ผู้บริหารสถานศึกษาใช้กระบวนการในการพูดคุยสอบถามจากครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเสี่ยง โดยเน้นที่ผลกระทบที่จะเกิดกับตัวผู้เรียนเป็นหลัก

1.3 แนวทางการจัดการความเสี่ยง โรงเรียนมีกระบวนการที่ใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการ โดยผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา สะท้อนผลการดำเนินงานเพื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย จุดที่ควรพัฒนา โดยในการดำเนินการจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาจะเน้นกระบวนการการทำงานเป็นทีม โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางวิชาการ

1.4 การติดตามประเมินผลความเสี่ยง มีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ระหว่างดำเนินการจัดการความเสี่ยง ผู้บริหารสถานศึกษาใช้วิธีการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์จากครูผู้สอน นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา และร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกำกับ ติดตาม นิเทศ ตรวจสอบ ในระหว่างที่มีการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อประเมินความเหมาะสมของวิธีการโครงการหรือกิจกรรมที่นำมาดำเนินการเพื่อจัดการความเสี่ยง มีการให้ข้อมูลย้อนกลับสู่ครูผู้สอนและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายตามที่สถานศึกษากำหนดไว้

1.4.2 หลังดำเนินการจัดการความเสี่ยง ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา มีการประชุมสะท้อนผลการปฏิบัติงาน รายงานผลการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกันวิเคราะห์ประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาผลการดำเนินงาน และเพื่อประเมินความเหมาะสมว่าจะดำเนินโครงการนั้น ๆ ต่อไปหรือไม่

2. ผลการดำเนินการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การระบุนิเทศชั้นเรียน โรงเรียนมีแนวทางการระบุนิเทศชั้นเรียน คือ 1) การประชุมครู 2) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 3) การนิเทศชั้นเรียน และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมองค์กร จากวิธีการระบุนิเทศชั้นเรียนของงานวิชาการดังกล่าว ส่งผลให้โรงเรียนสามารถระบุนิเทศชั้นเรียนของงานวิชาการ ได้ดังนี้

2.1.1 ครูผู้สอนมีการวิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐาน ตัวชี้วัด และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ แต่เนื่องจากข้อจำกัดด้านบุคลากร ครูผู้สอนสอนไม่ตรงตามวิชาเอก ทำให้ขาดความรู้ ความเข้าใจในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.1.2 โรงเรียนมีการจัดทำแผนการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน แต่การนำไปปฏิบัติไม่เป็นไปตามที่วางแผนไว้ เนื่องจากบุคลากรบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

2.1.3 ครูผู้สอนยังขาดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

2.1.4 โรงเรียนสนับสนุนและส่งเสริมสื่อ เทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอนแต่บุคลากรในโรงเรียนบางส่วนยังขาดความชำนาญในการพัฒนาและใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี

2.1.5 ครูผู้สอนมีการวัดและประเมินผลการเรียนของ แต่เนื่องจากวิธีการวัดประเมินผลที่ไม่สอดคล้องกับผู้เรียนและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ส่งผลให้การวัดประเมินผลการเรียนของผู้เรียนบางส่วนไม่เป็นไปตามสภาพจริง

จากการระบุนความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียน พบว่าความเสี่ยงด้านวิชาการตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ 1) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 2) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 4) การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2.2 การประเมินความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยงและผลกระทบของความเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่องานวิชาการ โรงเรียนมุ่งเน้นไปที่ตัวผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าด้านที่มีโอกาสจะเกิดความเสี่ยงและผลกระทบมากที่สุด คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.3 การจัดการความเสี่ยง โรงเรียนได้ดำเนินการจัดการความเสี่ยงตามกระบวนการ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การดำเนินการจัดการความเสี่ยงงานวิชาการตามขอบข่ายงานวิชาการที่พบความเสี่ยง

การบริหารงานวิชาการ	การดำเนินการจัดการความเสี่ยง
1. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการสร้างความเข้าใจให้ครูผู้สอน ส่งเสริมให้เข้าร่วมการอบรมพัฒนาตนเองและกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมความเป็นเลิศของผู้เรียน โดยเน้นย้ำให้ครูผู้สอนมีการวิเคราะห์ผู้เรียน วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด
2. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาทุกคน โดยเน้นให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำ ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง

การบริหารงานวิชาการ	การดำเนินการจัดการความเสี่ยง
3. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูผู้สอนอบรมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ แสวงหาวิธีการและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เน้นการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง
4. การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุน สื่อ เทคโนโลยีในการดำเนินกิจกรรม พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูผู้สอนเข้าร่วมการอบรม พัฒนาตนเองเกี่ยวกับการจัดทำและการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้คำแนะนำ และคำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา
5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจกับครูผู้สอนเกี่ยวกับระเบียบการวัดประเมินผลของสถานศึกษา มีคู่มือระเบียบการวัดประเมินผลที่ชัดเจน และเป็นแนวทางเดียวกัน โดยเน้นให้ครูผู้สอนใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายในการวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับผู้เรียน

2.4 การติดตามประเมินผลความเสี่ยง จากการสัมภาษณ์พบว่าโรงเรียนมีการติดตามประเมินผล การจัดการความเสี่ยง แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ 1) การติดตามระหว่างดำเนินการจัดการความเสี่ยง และ 2) หลัง ดำเนินการจัดการความเสี่ยง ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้ทราบผลการ ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการว่ามีปัญหา อุปสรรคใดที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน รวมถึง ความเหมาะสมของวิธีการจัดการความเสี่ยงที่ได้ดำเนินการไปแล้วว่าบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการบริหาร ความเสี่ยงหรือไม่ นำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาผลการดำเนินงานต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จากผลการวิจัย พบว่าสถานศึกษามีการดำเนินการตามแนวทางกระบวนการบริหารความเสี่ยง 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. แนวทางการระบุความเสี่ยง ผู้บริหารดำเนินการระบุความเสี่ยงของการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ต่าง ๆ ว่ามีสิ่งใดหรือเหตุการณ์ใดที่อาจจะเป็นอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จตาม วัตถุประสงค์ โดยคาดคะเนจากประสบการณ์และผลการดำเนินงานที่ผ่านมา มีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ 1) การ ประชุมครู 2) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 3) การนิเทศชั้นเรียน 4) การวิเคราะห์ข้อมูล สภาพแวดล้อมองค์กร ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวอาจไม่ได้เป็นวิธีการระบุความเสี่ยงของงานวิชาการโดยตรง เนื่อง เป็นกิจกรรมพื้นฐานของสถานศึกษาที่ปฏิบัติเป็นประจำ สอดคล้องกับ ประพนอม ศรีดี (2562) ที่ทำการวิจัยเรื่อง ระบบบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา พบว่าขั้นตอนการระบุ วิเคราะห์ และประเมิน ความเสี่ยง ดำเนินการโดยการค้นหาความเสี่ยงและวิเคราะห์ สาเหตุหรือปัจจัยของความเสี่ยงในงาน โครงการ กิจกรรม หรือกระบวนการปฏิบัติงานในแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องที่อาจทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จตาม

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย โดยศึกษาจากข้อมูลสถิติของความเสียหายที่เคยเกิดขึ้นในอดีต การระดมความคิดของคณะทำงาน คณะกรรมการดำเนินงาน และจากการใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์

จากวิธีการระบุความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนดังกล่าว นำไปสู่การระบุความเสี่ยง โดยพบว่าความเสี่ยงด้านวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ 1) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 2) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 4) การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี ดวงจันทร์ (2559) ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารหลักสูตร องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเรียนการสอนและองค์ประกอบที่ 3 งานวัดและประเมินผล โดยทั้ง 3 องค์ประกอบมีการบริหารความเสี่ยงด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) ระบุความเสี่ยง 2) ประเมินความเสี่ยง 3) การจัดการความเสี่ยง และ 4) การสรุปและรายงานผล

2. แนวทางการประเมินความเสี่ยง เป็นการประเมินโอกาสที่ความเสี่ยงนั้นๆ จะเกิดขึ้น และเป็นการประเมินผลกระทบของความเสียหายที่จะส่งต่อต่องานวิชาการ สถานศึกษามุ่งเน้นไปที่ตัวผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน มีการประเมินโดยใช้วิธีการในการการพูดคุยหารือและสะท้อนผลการดำเนินงานระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าด้านที่มีโอกาสจะเกิดความเสี่ยงและผลกระทบมากที่สุด คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับ ณัฐวดี ศรีขวัญแก้ว (2557) ที่ทำการศึกษาการบริหารความเสี่ยงด้านวิชาการของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) อำเภอหัวไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน มีความเสี่ยงเนื่องจากครูไม่ได้จัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนที่จัดทำไว้ แต่สอนตามรูปแบบเดิม ๆ ที่เคยปฏิบัติมา และไม่ได้นำสื่อหลากหลายประเภทมาใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากขาดความชำนาญในการใช้สื่อ

3. แนวทางการจัดการความเสี่ยง สถานศึกษามีกระบวนการที่ใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยง โดยเป็นการดำเนินงานเพื่อให้โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยงลดลง ไม่ได้เป็นการวางแผนเพื่อจัดการความเสี่ยงโดยตรง แต่เป็นการวิเคราะห์จากโครงการหรือกิจกรรมที่สถานศึกษาดำเนินการ แล้วนำผลการวิเคราะห์นั้นมาดำเนินการลดโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงหรืออุปสรรคที่เคยเกิดขึ้น โดยผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับบุคลากรทางการศึกษา ประชุมหารือ เพื่อวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษาและกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับมาตรฐานและบริบทของสถานศึกษา สอดคล้องกับศิริขวัญ ธิตะ (2561) ที่ทำการศึกษาเรื่องการบริหารความเสี่ยงทางวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่าในขั้นตอนการตอบสนองความเสี่ยงเป็นการควบคุมความเสี่ยง เนื่องจากการพิจารณาโอกาสและผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วนำมาหาวิธีการจัดการ ลดความเสี่ยงด้วยการเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลงขั้นตอนในกิจกรรมหรือจัดทำโครงการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และมีการใช้การหลีกเลี่ยงโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง โดยการหยุด ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมหรือโครงการที่จะนำไปสู่เหตุการณ์ที่เป็นความเสี่ยง โดยมีการอบรม ประชุม สัมมนาเป็นหลัก

4. การติดตามประเมินผลความเสี่ยง สถานศึกษาติดตามความก้าวหน้าของการจัดการความเสี่ยง ได้แก่ 1) ระหว่างดำเนินการจัดการความเสี่ยง ผู้บริหารสถานศึกษาใช้วิธีการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์จากครูผู้สอน

นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา ในระหว่างที่มีการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ 2) หลังดำเนินการจัดการความเสี่ยง ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา มีการประชุมสะท้อนผลการปฏิบัติงาน รายงานผลการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกันวิเคราะห์ประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยประพนธ์ ศรีดี (2562) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา พบว่าการประเมินผลและการรายงานผลการบริหารความเสี่ยงจะเป็นการประเมินผลและรายงานผลการบริหารความเสี่ยง ระบุผลการดำเนินงานว่ามีความสำเร็จและมีประสิทธิภาพอย่างไร มีข้อเสนอแนะในการดำเนินงานต่อไปอย่างไร

นอกจากนั้นจากการศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ยังพบว่าสถานศึกษาไม่ได้มีการวางแผนการดำเนินงานบริหารความเสี่ยงงานวิชาการโดยตรง หากแต่การดำเนินงาน โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการดำเนินงานที่สถานศึกษาดำเนินการเป็นปกติอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา จึงส่งผลให้มีการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการ ส่งผลให้เกิดการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาและสถานศึกษามีคุณภาพและได้มาตรฐานการศึกษาตามที่สถานศึกษากำหนด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ควรมีการสร้างความเข้าใจและให้ความสำคัญในการดำเนินงานวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อลดโอกาสในการเกิดความเสี่ยงในการดำเนินงานวิชาการที่อาจจะเกิดขึ้น

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ควรนำแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการไปปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อลดความเสี่ยงในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ

1.3 สถานศึกษาควรมีการจัดทำคู่มือแนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานและบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีการดำเนินการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการ โดยเป็นการดำเนินงานพื้นฐานตามขั้นตอนการดำเนินงานของแต่ละสถานศึกษา ไม่ได้มีการระบุลำดับขั้นตอนหรือการดำเนินงานที่เป็นระบบอย่างชัดเจน จึงควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการหรือการบริหารงานด้านอื่น ๆ ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

2.2 จากการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านที่มีโอกาสเกิดความเสี่ยงมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงและแนวทางในการบริหารความเสี่ยง

เอกสารอ้างอิง

- กานดา ปานอ่อน. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารความเสี่ยงกับการดำเนินงานด้านวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 [การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].
- คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2562). การจัดการความเสี่ยง. <https://science.swu.ac.th/Default.aspx?tabid=12468&language=th-TH>
- ณัฐวดี ศรีขวัญแก้ว. (2557). การบริหารความเสี่ยงด้านวิชาการของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) อำเภอหัวไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช].
- จริศร เทียบปาน. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคใต้ [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่].
- ประนอม ศรีดี. (2562). ระบบบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา [The risk management system for school academic affair administration]. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2, 299–314.
- พิมลพรรณ กุลาสา. (2558). สภาพ ปัญหาและแนวทางในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- วันชัย คำหน่อ. (2564). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารความเสี่ยงด้านงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์].
- ศิริรัชญ์ จิตตะ. (2561). การบริหารความเสี่ยงทางวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2565). คู่มือการบริหารความเสี่ยงของ สวทช. ตามกรอบมาตรฐานบริหารความเสี่ยง. https://www.nstda.or.th/home/nstda_post/enterprise-risk-management-2565/
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2565). แนวทางการคัดเลือกสถานศึกษาเพื่อรับรางวัล IQA Award ประจำปีการศึกษา 2564 สถานศึกษาจัดการศึกษาทั่วไป. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2563). คู่มือการบริหารความเสี่ยง สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. <https://www.onesqa.or.th>
- สุภาวดี ดวงจันทร์. (2559). รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้ [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].



- โสภณา เศรษฐกุล. (2562). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนสองภาษา หลักสูตรไทย-อังกฤษ สังกัด กรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฌีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- Adebayo, O. T. (2024). A project risk management model to improve project performance. *Journal of Project Management*, 9(1), 15–28. <https://doi.org/10.5267/j.jpm.2023.10.003>
- Gray, C. F., & Larson, E. W. (2006). *Project management: The managerial process* (4th ed.). McGraw-Hill/Irwin.
- Wilson, J., & Tingle, J. (1999). *Clinical risk modification: A route to clinical governance*. Butterworth-Heinemann.